

ZASTUPLJENOST PUŠAČKE NAVIKE MEĐU ŠKOLSKOM DECOM I OMLADINOM U OPŠTINI KLADOVO

Tatjana Cagulović¹, Biljana Kocić² i Irena Mihajlović³

Pušenje je najrasprostranjenija savremena socijalna bolest u svetu. Smatra se da bi efikasni programi prevencije pušenja duvana među adolescentima u znatnoj meri smanjili morbiditet i mortalitet u odraslom dobu od bolesti izazvanih pušenjem duvana.

Cilj sprovedenog istraživanja bio je da istraži prevalenciju pušenja duvana među školskom decom i omladinom u opštini Kladovo i prirodu njihove pušačke navike.

Istraživanje, po tipu studije preseka, sprovedeno je među učenicima viših razreda osnovnih škola i svih razreda srednjih škola sa teritorije opštine Kladovo, maja i juna meseca 2008. godine. U sudiji preseka, upitnik je popunilo 527 ispitanika uzrasta između 10 i 19 godina (49,71% dečaka i 50,28% devojčica). Prikupljanje podataka obavljeno je modifikovanom formom upitnika Global Youth Tobacco Survey.

Pušačima sebe smatra 15,9% ispitanika. Sa starošću učenika raste i stopa prevalencije pušenja duvana: najmanja je u uzrastu od 12 godina (2,4%), a najveća kod ispitanika sa 17 i više godina (30,5%). Između starosti i prevalencije pušenja duvana postoji statistički visoko signifikantna povezanost. Među dečacima je prevalencija pušenja duvana 16,5%, a među devojčicama 15,3%, bez statistički značajne razlike među polovima. Među adolescentima čiji su najbolji drug/drugarica pušači (45%), prevalencija pušenja duvana je deset puta veća (30,8%). Među adolescentima čiji momci/devojke puše duvan (16,3%) prevalencija pušačke navike je 4,5 puta veća. Sa brojem pušača-roditelja u porodici učenika raste i stopa prevalencije pušenja duvana: u grupi učenika sa oba roditelja pušača, prevalencija pušenja duvana među decom je najveća (26,2%). Većina učenika smatra je da je pušenje duvana štetno po zdravlje (96,8%). Zastupljenost navike pušenja duvana je statistički signifikantno viša u grupi učenika koji nisu svesni da je pušenje duvana štetno po zdravlje (35,3%). Svega 16,7% ispitanika navodi zdravlje kao motiv za ostavljanje cigareta. O prestanku pušenja ne razmišlja čak 64,3% ispitanika.

Uviđa se neophodnost agresivnijeg sprovedenja zdravstveno-vaspidnih programa već u nižim razredima osnovne škole. Programi moraju biti usklađeni sa uzrastom učenika i trebalo bi da osim pružanja informacija o štetnosti duvana razvijaju određene veštine i tehnike koje će im pomoći da se odupru ponudama starijih ili vršnjaka da počnu da konzumiraju duvan ili neke druge psihoaktivne supstance. Neophodno je i veće angažovanje same države koja bi trebalo da svojom zdravstvenom politikom, efikasnijom primenom postojećeg zakonodavstva u Srbiji, posebno onog koji se odnosi na zabranu pušenja na javnim mestima, zabranu prodaje cigareta maloletnicima i zabranu reklamiranja duvanskih proizvoda, većim budžetskim izdvajanjima, podrži preventivni rad zdravstvenih radnika i stvori u školama zdravo okruženje za decu i omladinu. *Acta Medica Medianae* 2009;48(4):27-31.

Ključne reči: pušenje, adolescenti, zdravlje, prevencija

Zdravstveni centar Kladovo¹
Medicinski fakultet Niš, Niš²
Dom zdravlja Ražanj³

Kontakt: Tatjana Cagulović
Zdravstveni centar Kladovo
Dunavska 1-3 19320 Kladovo
E-mail: tatjanacagulovic@gmail.com

Uvod

Prema definiciji Svetske zdravstvene organizacije adolescentima se smatraju osobe od 10 do 19 godina života. Adolescenti se, takođe, tradicionalno smatraju najzdravijom kategorijom stanovništva, što je tačno ukoliko se posmatraju standardni indikatori obolevanja i umiranja. Međutim,

činjenica je da je to jedina populaciona grupa kod koje u poslednjih 50 godina nije došlo do značajnijeg poboljšanja zdravstvenog stanja (1,2).

Vreme puberteta i adolescencije je vreme bunta, otpora, iskazivanja neslaganja sa odraslima, eksperimentisanja sa različitim oblicima ponašanja, a pušenje cigareta može predstavljati izraz zrelosti i slobode. U ovom periodu života mlade osobe su izuzetno osetljive na različite uticaje iz užeg i šireg društvenog okruženja, te zbog toga kod njih postoji sklonost ka usvajanju pušačke navike, konzumiranju alkohola, droge i stupanju u rane polne odnose (1).

Danas se smatra da je najmanje 26 oboljenja povezano sa pušenjem duvana, kao što su arterioskleroza krvnih sudova sa brojnim posledicama (povišeni krvni pritisak, moždani udar, ishemična

bolest srca), maligni tumori (rak pluća, usne šupljine, ždrela, grkljana, jednjaka, želuca, pankreasa, debelog creva, bubrega, mokraćnih kanala i bešike), hronični bronhitis, emfizem i astma, katar želuca, čir želuca i dvanaestopalačnog creva itd. Između ostalog, rizik za nastanak pojedinih oboljenja povećava se sa brojem popušanih cigareta i dužinom pušačkog staža (3).

Trenutno, između 14000 i 15000 mladih u razvijenim zemljama i između 68000-84000 u srednje i niskorazvijenim zemljama svakodnevno postaju pušači. Drugim rečima, u svetu se svakodnevno registruje 100000 novih zavisnika od duvana (4). Prema procenama Svetske zdravstvene organizacije, prema sadašnjim trendovima, 50 miliona dece u Kini i 330 miliona dece i adolescenata u Evropi u odraslom dobu doživeće smrt usled bolesti prouzrokovanih pušenjem duvana. Pušenje uzrokuje jedan smrtni slučaj od šest u adultnoj populaciji (5-6).

Pored toga što je pušenje cigareta danas dostiglo pandemijske razmere, treba imati na umu da u isto vreme predstavlja jednu od najpreventabilnijih bolesti zavisnosti i najpreventabilniji faktor rizika, invalidnosti i prevremene smrti.

Cilj

Cilj sprovedenog istraživanja bio je da istraži prevalenciju pušenja duvana među školskom decom i omladinom u opštini Kladovo i prirodu njihove pušačke navike, a u svrhu planiranja, unapređenja i sprovođenja adekvatnih zdravstveno-preventivnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama.

Ispitanici i metode

Istraživanje, po tipu studije preseka, sprovedeno je među učenicima viših razreda osnovnih škola i svih razreda srednjih škola sa teritorije opštine Kladovo, maja i juna meseca 2008. godine. Metodom slučajnog izbora odabrano je po jedno odeljenje iz svake generacije ispitivane učeničke populacije. Ukupan broj učenika u odabranim odeljenjima iznosio je 550, a 527 adolescenata pristalo je da učestvuje u istraživanju (odziv je iznosio 95,8%).

Prikupljanje podataka obavljeno je modifikovanom formom upitnika Global Youth Tobacco Survey.

Podaci su obrađeni u SPSS programu (verzija 10.0). U analizi podataka korišćeni su standardni testovi značajnosti (χ^2 test) sa verovatnoćom $p < 0,05$.

Rezultati

Ispitivanjem je obuhvaćeno 527 adolescenata, 49,71% dečaka i 50,28% devojčica. Duvan je probalo 46,1% ispitanika. Svakodnevni pušači sebe smatra 15,9% ispitanika (Tabela 1). Nema statistički signifikantne razlike u zastupljenosti navike pušenja duvana između devojčica (15,3%) i dečaka (16,5%) školskog uzrasta (M-H $\chi^2 = 0,25$; $p < 0,05$) (Tabela 2).

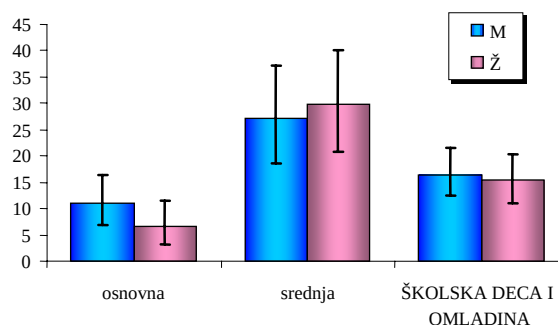
Broj anketiranih učenika u osnovnim školama je 337 (182 dečaka i 155 devojčica). Pušača je bilo 30 ili 8,9% (Tabela 1). Zastupljenost navike pušenja duvana među učenicima osnovnih škola veća je među dečacima, 11,0%, ali nema statistički signifikantne razlike u odnosu na devojčice, 6,5%, istog uzrasta ($p > 0,05$) (Grafikon 1).

Tabela 1. Prevalencija pušenja duvana među školskom decom i omladinom Kladova

Škola	Ukupno	Pušači		95%CI
		broj	%	
osnovna	337	30	8,9	6,2-12,6
srednja	190	54	28,4	22,1-35,4
svega	527	84	15,9	13,0-19,4

Tabela 2. Prevalencija pušenja duvana među školskom decom i omladinom u odnosu na pol

Pol	Ukupno	Pušači		95%CI
		broj	%	
muški	278	46	16,5	12,4-21,4
ženski	249	38	15,3	11,0-20,3
svega	527	84	15,9	13,0-19,4



Grafikon 1. Učestalost pušenja cigareta među adolescentima opštine Kladovo

Broj anketiranih učenika u srednjim školama je 190 (96 dečaka i 94 devojčice). Zastupljenost pušenja je veća nego u osnovnim školama i iznosi 54 ili 28,4% (Tabela 1, Grafikon 1). Prevalencija pušenja duvana je statistički signifikantno viša u srednjoj u odnosu na osnovnu školu ($\chi^2 = 34,55$; $p < 0,0001$). U srednjoškolskoj populaciji adolescenata, devojčice predstavljaju većinu među pušačima (29,8%) u odnosu na dečake (27,1%) (Grafikon 1). Nema statistički signifikantne razlike u zastupljenosti navike pušenja duvana među polovima ($p > 0,05$).

Sa starošću učenika raste i stopa prevalencije pušenja duvana (Tabela 3). Najmanja je u uzrastu od 12 godina i iznosi 2,4%, a najveća kod najstarijih sa 17 i više godina (30,5%). Povećanje procenta pušača najuočljivije je između 14. godine, gde iznosi 15,4% i 15. godine, gde je 23,8%. Između starosti i prevalencije pušenja duvana postoji statistički visoko signifikantna povezanost (χ^2 test za trend = 52,6; $p < 0,0001$).

Setom pitanja analiziran je vršnjački uticaj na prevalenciju pušenja duvana. Većina učenika je odgovorila da njihovi najbolji drugovi/drugarice nemaju naviku pušenja duvana (290 ili 55,0%). Na

ovo pitanje 237 ili 45,0% školske dece i omladine dalo je pozitivan odgovor (Tabela 4).

Tabela 3. Distribucija pušačke navike u odnosu na uzrast

Uzrast (u godinama)	Ukupno	Pušači		95%CI
		broj	%	
11 i manje	43	0	0,0	/
12	82	2	2,4	0,3-8,5
13	95	5	5,3	1,7-11,9
14	65	10	15,4	7,6-26,5
15	74	17	23,0	14,0-34,2
16	50	14	28,0	16,2-42,5
17 i više	118	36	30,5	22,4-39,7
Svega	527	84	15,9	13,0-19,4

($p < 0,0001$)

Tabela 4. Uticaj druga/drugarice na pušački status

Pušački status najboljeg druga/drugarice	Ukupno	Pušači		95%CI
		broj	%	
Nije pušač	290	11	3,8	1,9-6,7
Pušač	237	73	30,8	25,0-37,1
Svega	527	84	15,9	13,0-19,4

Tabela 5. Uticaj momka/devojke na pušački status

Pušački status momka/devojke	Ukupno	Pušači		95%CI
		broj	%	
Nije pušač	441	44	10,0	7,4-13,3
Pušač	86	40	46,5	35,7-57,6
Svega	527	84	15,9	13,0-19,4

Tabela 6. Uticaj roditelja-pušača na pušački status ispitivane populacije

Pušački status roditelja	Ukupno	Pušači		95%CI
		broj	%	
Roditelji nisu pušači	233	26	11,2	7,4-15,9
Samo otac	144	21	14,6	9,3-21,4
Samo majka	61	13	21,3	11,9-33,7
Oba roditelja	84	22	26,2	17,2-36,9
Ne znam	5	2	40,0	5,3-85,3
Svega	527	84	15,9	13,0-19,4

Tabela 7. Informisanost o štetnosti pušenja duvana

Pušenje duvana štetno po zdravlje	Ukupno	Pušači		95%CI
		broj	%	
DA	510	78	15,3	12,3-18,8
NE	17	6	35,3	*14,2-61,7
Svega	527	84	15,9	13,0-19,4

*($p < 0,05$)

Od 290 učenika koji su odgovorili da im najbolji drug/drugarica ne puši duvan, samo njih 11 ili 3,8% su formirali naviku pušenja duvana (Tabela 4). Među školskom decom i omladinom koji su odgovorili potvrdno na pitanje o navici pušenja duvana najboljeg druga/drugarice, prevalencija pušenja duvana je deset puta veća i iznosi 30,8%.

Većina učenika odgovorila je da njihovi momci/devojke nemaju naviku pušenja duvana (441 ili 83,7%). Na ovo pitanje je 86 ili 16,3% školske dece i omladine dalo pozitivan odgovor (Tabela 5).

Od 441 učenika koji su odgovorili da im momak/devojka ne puši duvan, samo njih 44 ili 10,0% su formirali naviku pušenja duvana (Tabela 5). Među školskom decom i omladinom koji su odgovorili potvrdno na pitanje o navici pušenja duvana momka/devojke, prevalencija pušenja duvana je višestruko veća i iznosi 46,5%.

Sa brojem pušača-roditelja u porodici učenika raste i stopa prevalencije pušenja duvana. U grupi učenika čiji je otac pušač (144 ili 27,3%) prevalencija pušenja duvana među decom je 14,6%. Među učenicima čija majka puši duvan (61 ili 11,6%) prevalencija pušenja duvana je 21,3% (Tabela 6). U grupi učenika gde oba roditelja imaju naviku pušenja duvana (84 ili 15,9%) prevalencija pušenja duvana među decom je najveća (26,2%).

Upitnikom su, takođe, prikupljeni podaci o informisanosti adolescenata o štetnosti duvana po zdravlje kao i motivisanosti za prestanak pušenja.

Većina učenika smatra da je pušenje duvana štetno po zdravlje (510 ili 96,8%). Na ovo pitanje je samo 17 ispitanika (3,2%) dalo negativan (netačan) odgovor (Tabela 7).

Tabela 8. Razlozi za prestanak pušenja

Razlog prestanka pušenja duvana	Pušači		Bivši pušači		Ukupno	
	broj	%	broj	%	broj	%
Ne razmišljam o prestanku pušenja	54	64,3	0	0,0	54	42,5
Da poboljšam zdravlje	14	16,7	24	55,8	38	29,9
Da uštedim novac	3	3,6	3	7,0	6	4,7
Mojoj porodici se ne sviđa kad pušim	5	6,0	9	20,9	14	11,0
Mom društvu se ne sviđa kad pušim	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Iz drugih razloga	8	9,5	7	16,3	15	11,8
Svega	84	100,0	43	100,0	127	100,0

Među decom koja smatraju da je pušenje duvana štetno po zdravlje prevalencija pušenja duvana je 15,3%. U grupi učenika koji su odgovorili negativno ona iznosi 35,3%. Zastupljenost navike pušenja duvana je statistički signifikantno viša u grupi učenika koji nisu svesni da je pušenje duvana štetno po zdravlje ($p < 0,05$) (Tabela 7).

Da ostavi pušenje zbog uštede novca razmatra 3,6% ispitanika. Neslaganje roditelja sa njihovom pušačkom navikom, kao motiv za prestanak pušenja, navelo je 6,0% ispitanika. Svega 16,7% ispitanika navodi zdravlje kao motiv za ostavljanje cigareta. O prestanku pušenja ne razmišlja čak 64,3% ispitanika (Tabela 8).

Diskusija

Prema rezultatima sprovedenog istraživanja, duvan je probalo 46,1% ispitanika, dok svakodnevni pušačima sebe smatra 15,9% ispitanika. U studiji sprovedenoj među novosadskim adolescentima (2), 50,9% ispitanika probalo je da puši duvan, dok 21,8% adolescenata sebe smatra pušačima.

Rezultati ovog ispitivanja pokazuju da zastupljenost navike pušenja duvana među učenicima osnovnih škola iznosi 9%, dok je među učenicima srednjih škola tri puta veća (28%). Slično rezultatima novosadske studije, nije utvrđena statistički značajna razlika u zastupljenosti navike pušenja duvana između polova (2).

Centar za kontrolu bolesti Atlanta, Svetska zdravstvena organizacija i Kanadska asocijacija javnog zdravlja su 2000. godine započele istraživanje, Global Youth Tobacco Survey (GYTS), čija je svrha praćenje i sagledavanje problematike upotrebe duvana kod mladih uzrasta 13-15 godina na globalnom nivou. Srbija je učestvovala u ovom projektu u 2003. godini. Rezultati su pokazali da je 54,7% mladih, uzrasta 13-15 godina, probalo cigarete (55,2% devojčica i 54,4% dečaka), a čak jedna trećina njih do desete godine života (7). Istraživanje sprovedeno po istoj metodologiji u Grčkoj 2004-2005. godine pokazalo je da je duvan probalo 32,1% ispitanika, 34,6% dečaka i 28,9% devojčica (8). U Mađarskoj je duvan probalo 70,7% dece: 71,4% devojčica i 69,5% dečaka (9).

Rezultati GYTS istraživanja u nekim evropskim zemljama 2003. godine pokazuju prevalenciju svakodnevnih i povremenih pušača, pa tako je u Mađarskoj ona iznosila 33,5%, Sloveniji 28,5%, Slovačkoj 24,3%, Poljskoj 23,3% Rumuniji 23,2%, Srbiji 16,9%, Hrvatskoj 16,6 %, Albaniji 12%, Grčkoj 10,% (9-10).

Najuočljivije povećanje procenta pušača, odnosno usvajanje pušačke navike među adolescentima Kladova je u uzrastu između 14. i 15. godine. Slični podaci dobijeni su i u Rumuniji, gde se pušačka navika kod adolescenata najčešće usvaja u uzrastu između 14 i 16 godina, sa prevalencijom pušača srednjoškolaca od 43% i srednjoškolki od 33% (11). Prema rezultatima istraživanja prevalencije pušenja među mladima u Moskvi, broj pušača značajno raste između 13. i 14. godine života: sa 19% pušača dečaka i 23% pušača devojčica uzrasta 12-13 godina, na 50% pušača dečaka i na 24% pušača devojčica uzrasta 14-16 godina (12).

Uočena je značajna povezanost prevalencije pušenja mladih i pušenja roditelja. Roditelji svojim ponašanjem služe kao model deci. U Srbiji, 7 od 10 dece imaju roditelje pušače, u Mađarskoj četvoro od desetoro dece nepušača i šestoro od desetoro dece pušača imaju oca pušača, a troje od desetoro dece nepušača i petoro od desetoro dece pušača imaju majku pušača (4,10). Zbog pušenja oba roditelja ili samo jednog, u Srbiji je devetoro od desetoro dece izloženo pasivnom pušenju u kući (7).

GYTS u istraživanjima rađenim na području cele Evrope između 2002. i 2005. godine otkriva da je između 40% i 97% dece od 13 do 15 godina izloženo pasivnom pušenju u svojim domovima. U Balkanskim zemljama, Jermeniji i Gruziji izloženost dece pasivnom pušenju je preko 90% (13).

Ponašanje vršnjaka, pre svega prijatelja, momaka/devojaka i njihovog odnosa prema pušenju igra veliku ulogu u usvajanju pušačke navike među adolescentima. Rezultati dobijeni u okviru Evropskog istraživanja o upotrebi duvana, droge i alkohola među učenicima, sprovedenog 2008. godine u Crnoj Gori, pokazali su da 86% učenika ima prijatelje koji koriste cigarete (14).

Pored razvijene svesti o štetnosti pušenja duvana među adolescentima Kladova, veliki procenat pušača (64,3%) i ne razmišlja o prestanku pušenja. Oni pušači koji žele da ostave pušenje već u nižim razredima osnovne škole. Programi moraju biti usklađeni sa uzrastom učenika i trebalo bi da osim pružanja informacija o štetnosti duvana razvijaju određene veštine i tehnike koje će im pomoći da se odupru ponudama starijih ili vršnjaka da počnu da konzumiraju duvan ili neke druge psihoaktivne supstance. Neophodno je veće angažovanje zdravstvenih radnika, pre svega iz oblasti preventivne medicine, na edukovanju adolescenata o štetnosti duvana, kao i motivisanju i pomoći aktuelnim mladim pušačima da ostave cigarete.

Zaključak

Dobijeni podaci o pušačkoj navici adolescenata opštine Kladovo, nesumnjivo ukazuju na činjenicu da se sa pušenjem počinje rano, još u osnovnoj školi. Uviđa se neophodnost agresivnijeg sprovedenja zdravstveno-vaspitnih programa već u nižim razredima osnovne škole. Programi moraju biti usklađeni sa uzrastom učenika i trebalo bi da osim pružanja informacija o štetnosti duvana razvijaju određene veštine i tehnike koje će im pomoći da se odupru ponudama starijih ili vršnjaka da počnu da konzumiraju duvan ili neke druge psihoaktivne supstance. Neophodno je veće angažovanje zdravstvenih radnika, pre svega iz oblasti preventivne medicine, na edukovanju adolescenata o štetnosti duvana, kao i motivisanju i pomoći aktuelnim mladim pušačima da ostave cigarete.

Neophodno je i veće angažovanje same države koja bi trebalo da svojom zdravstvenom politikom, efikasnijom primenom postojećeg zakonodavstva u Srbiji, posebno onog koji se odnosi na zabranu pušenja na javnim mestima, zabranu prodaje cigareta maloletnicima i zabranu reklamiranja duvanskih proizvoda, većim budžetskim izdvajanjima, podrži preventivni rad zdravstvenih radnika i stvori u školama zdravo okruženje za decu i omladinu.

Literatura

- Vázquez-Nava F, Peinado-Herreros JM, Saldívar-González AH, Barrientos Gómez Mdel C, Beltrán-Guzmán FJ, Perez Martin J, et al. Association between family structure, parental smoking, friends who smoke, and smoking behavior in adolescents with asthma. *ScientificWorldJournal* 2010;10:62-9.
- Zarić D, Kosić-Bibić N, Malešević S. Zastupljenost pušačke navike u populaciji novosadskih adolescenata. *Glas Inst Zašt Zdr Srb* 2007;1-2:25-8.
- Davis RM, Wakefield M, Amos A, Gupta PC. The Hitchhiker's Guide to Tobacco Control: a global assessment of harms, remedies, and controversies. *Annu Rev Public Health* 2007;28:171-94.
- Apelberg BJ, Onicescu G, Avila-Tang E, Samet JM. Estimating the risks and benefits of nicotine replacement therapy for smoking cessation in the United States. *Am J Public Health* 2010; 100(2):341-8.
- The World Health report 1997. Conquering suffering, enriching humanity. Geneva, WHO, 1997.
- Deaths from smoking: an electronic source. IUCC, Geneva: Switzerland, 2006.
- Stojiljković D, Haralanova M, Nikogosian H, Petrea I, Chauvin J, Warren CW, Jones NR, Asma S. Prevalence of tobacco use among students aged 13-15 years in the South-Eastern Europe health network. *Am J Health Behav* 2008; 32(4):438-45.
- Kyrlesli A, Sotoriades ES, Warren CW, Kremastinou J, Papastergion P, Jares NR, Hadjichristodoulou C. Tobacco use among students aged 13-15 years in Greece: the GYTS project. *BMC Public Health* 2007; 7:3 doi 10.1186/1471-2458-7-3.
- Baska T, Sovinová H, Németh A, Prewozniak K, Warren CW, Baskova M; Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia GYTS Collaborative Group. Environmental tobacco smoke of youngsters in Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia-findings from the Global Youth Tobacco Survey (GYTS). *Int J Public Health* 2007;52(1):62-6.
- Global Youth Tobacco Survey Collaborating Group (2003): Differences in worldwide tobacco use by gender: findings from the Youth Tobacco Survey. *J Sch Health* 2003; 73(6):207-15.
- Trofor A, Mihăițan F, Mihăițuta S, Lotrean L. Smoking cessation and prevention for young people-Romanian expertise. *Pneumologia* 2009; 58(1):72-8.
- Levshin V. A School-based Study of Adolescent Smoking in Moscow. *ENYPAT Newsletter*, 2003(16): 17.
- WHO European Centre for Environment and Health. Exposure to environmental tobacco smoke in Europe, a review. Copenhagen, WHO regional office for Europe, 2003 (technical report).
- Mugoša B, Đurišić T, Golubović LJ. Evropsko istraživanje o upotrebi duvana, alkohola i droga među učenicima. Izveštaj za Crnu Goru. Institut za javno zdravlje Crne Gore; 2008;17-8.

DISTRIBUTION OF SMOKING HABIT AMONG SCHOOL CHILDREN AND YOUTH IN MUNICIPALITY OF KLADOVO

Tatjana Cagulović, Biljana Kocić and Irena Mihajlović

Smoking is the most spread modern, social disease worldwide. It is considered that efficient programs of cigarette smoking prevention implemented among adolescents would considerably lower the morbidity and mortality in adults reported for diseases caused by smoking.

The aim of the research was to investigate the prevalence of cigarette smoking among school children and youth in the municipality of Kladovo, as well as the nature of their smoking habit.

The research, in the form of cross-sectional study, was conducted among the pupils of higher grades of elementary schools and all grades of high schools from the territory of the Municipality of Kladovo, during May and June, 2008. Five hundred and twenty-seven examinees aged 10-19 years (49.71% were boys and 50.28% girls) were polled. Data collection was done by a modified form of the Global Youth Tobacco Survey.

15.9% of examinees declared to be smokers. The rate of cigarette smoking prevalence increases with aging: it is lowest at the age of 12 (2.4%) and highest in the examinees aged 17 years or over (30.5%). There is high statistically significant association between age and prevalence of cigarette smoking. The prevalence of cigarette smoking among boys is 16.5%, and 15.3% among girls, without statistically significant difference among sexes. The prevalence of cigarette smoking is ten times higher (30.8%) among adolescents whose best friends (45%) are smokers. This prevalence is 4.5 times higher among adolescents whose boyfriends/girlfriends (16.3%) are smokers. The rate of cigarette smoking prevalence is proportional to the number of parents-smokers: in a group of children whose both parents are smokers, there is the highest prevalence of cigarette smoking (26.2%). The majority of pupils consider that cigarette smoking can seriously damage health (96.8%). The distribution of smoking habit is statistically significantly higher in the group of pupils who are not aware that cigarette smoking is harmful (35.3%). Only 16.7% of examinees mention that preservation of health is the chief motive to quit cigarette smoking. Even 64.3% of examinees do not consider to quit smoking at all. There is a necessity for strict implementation of the healthcare and educational programs in the lower grades of elementary school. The programs should match the age of pupils, and besides providing the information on tobacco harmful effects, they should develop certain skills and techniques which would help them resist to temptations of their peers to consume tobacco or some other psychoactive substances. Greater engagement of health workers is indispensable, primarily in the field of preventive medicine; they should educate adolescents about tobacco harmful effects and motivate the current smokers to quit this habit.

The state itself should be more engaged in the implementation of the health care politics and the current legislation, especially the provisions related to the prohibition of smoking in public places, prohibition of selling tobacco products to minors, and prohibition of tobacco advertising. In addition, the state should increase the budget for these purposes, support health workers in conducting preventive activities and making the healthy environment in schools for children and youths. *Acta Medica Medianae* 2009;48(4):27-31.

Key words: cigarette smoking, adolescents, health, prevention